

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л. Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л. Н. ГУМИЛЕВА
GUMILYOV EURASIAN
NATIONAL UNIVERSITY

Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2015»
атты X Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
X Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2015»

PROCEEDINGS
of the X International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2015»

УДК 001:37.0
ББК72+74.04
Ғ 96

Ғ96

«Ғылым және білім – 2015» атты студенттер мен жас ғалымдардың X Халық. ғыл. конф. = X Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2015» = The X International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2015». – Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie-2015/>, 2015. – 7419 стр. қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-9965-31-695-1

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001:37.0
ББК 72+74.04

ISBN 978-9965-31-695-1

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2015

Қорытындылай келе, біз Ақтөбе өңірінің туризмі әлі де болса дамымай жатқанын байқадық. Ақтөбе қаласының табиғаты өте әсем және туристер үшін бірден бір қолайлы аймақ, бірақ та қазіргі таңда бұл өңірдің туризмі артта қалып жатыр. Қаламыздың көрікті жерлері өте көп және де Ембі таулары мен Елек өзенімен тамаша. Ал облысымызда ішкі туризмнің даму деңгейі қарқынды түрде өтіп жатыр. Мүмкін өзіңіз де теледидар және газет беттерінен байқаған шығарсыз, облысымыздың туристік мүмкіншілігін кең көлемде әйгілеу және туристік назарына жеткізу мақсатында облыстық әкімшілік пен туризм, дене шынықтыру және спорт басқармасы тарапынан Байғанин, Мәртөк, Қарғалы, Мұғалжар, Қобда, Ырғыз т.б. аудандарына жарнамалық-ақпараттық турлар өткізілді. Бұл турлардың негізгі мақсаты кенже қалған ішкі туризмді дамыту мен өңірлік туристік операторларға қалыптасқан түрөнімдерін жүзеге асыруда мемлекеттік қолдау көрсету. Аймақтағы туризмді дамыту талдамасы соңғы жылдары Ақтөбе облысында белгілі туристік имидждің құрылғанын көрсетті, ол Алматы және Астана қалаларында өткен халықаралық туристік көрмелердің қатысушылары облыстың туристік потенциалына қызығушылық білдіруде, сондай-ақ көптеген туристік бизнес субъектілерін тартатын дәстүрге айналған.

Ақтөбе облысы архитектура ескерткіштеріне бай. Мұнда жергілікті ескерткіштер тобы, ұлттық архитектура және монументалды глиптика орналасқан. Олардың ішінде Доңызтауға ерекше орын бөлінген (солтүстік Чинк Үстірті). Ескерткіш күйдірілген кірпіштен жасалынған.

Ембі даласының ескерткіштері Даумшар, Қарасақал, Асан қожа сияқты ірі некропольдерінде жиналған.

Біздің ойымызша, Ақтөбе өңірі ең әсем де танымал туристік нысанға айналмақ, сесебі бұл өңірінің мүмкіндіктері өте көп.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ақтөбе облыстық қоғамдық – саяси газет. 4 сәуір, 2013 жыл
2. www.info-tour.kz
3. «Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы, 1998 ISBN 5-89800-123-9, VIII том
4. «Ақтөбе облысы» энциклопедиясы / Бас редактор М. Қ. Тажибаев – «Ақтөбе облысы» энциклопедиясы, 623 бет
5. www.stat.gov.kz
6. www.visitkazakhstan.kz
7. www.massaget.kz

УДК.348.8.2

«ЭКСПО-2017» Халықаралық көрмесі: туризмді дамытудағы маңызы, экономикалық тиімділігі

Талғатбекова Д.Д., Шадібек А.Н.

belle_97@list.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, экономика факультеті, туризм кафедрасының студенттері,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі - Д.Жеңісхан

Қазақстан Республикасы Еуразия материгінің дәл ортасында орналасқан екі дүние бөлігін қамтитындығымен және пайдалы қазбалар қорына бай мемлекет ретінде өзіндік дәрежеде ерекшелігі бар. Мемлекеттің ары қарайғы экономикалық дамуына маңызды әсер ететін маңызды іс-шараның бірі - «ЭКСПО-2017» көрмесі. Қазақстанда өткізілетін ЕХРО көрмесі мемлекетті әлемге әйгілі және дүние жүзіне танымал ететін көрме болып табылады. 161 елдің өкілдерінің жасырын дауыс беруі нәтижесінде ЕХРО-2017 халықаралық

мамандандырылған көрмесін Астана қаласында өткізу мүмкіндігін алдық. Бұл біздің мемлекетіміз үшін үлкен жетістік. Маңыздылығы туралы Елбасымыз Астана қаласында ЭКСПО-2017 халықаралық мамандандырылған көрмесін ұйымдастыру және өткізу мәселелері жөніндегі Мемлекеттік комиссияның отырысында сөйлеген сөзінде: «ЭКСПО көрмесі – жаһандық ауқымдағы оқиға. Ол маңыздылығы жағынан ірі экономикалық форумдармен, туристік тартымдылығы бойынша әлемдегі ең танымал спорттық ойындармен салыстыруға болады. Көрме Қазақстанға ірі инвестиция тартуға мүмкіндік туғызады. Сондай-ақ ЭКСПО көрмесін өткізу арқылы Қазақстан «жасыл экономиканы» дамытуға тікелей септігін тигізетін жаңа технология мен инновация алады» - деп атап өтті. Демек, «ЕХРО-2017» көрмесінде «Болашақтың энергиясы» тақырыбы таңдап алынуында да ерекше мән бар. Бұл көрме - арнайы немесе жаңа заманауи технологияларға теңіз, мұхит, күн, жел және термалды су тәрізді бүгінде бар баламалы энергия көздері арқылы пайдаланылатын жаңа мүмкіндік. Осыған орай, бұл көрменің алға қойған мақсаттарының бірі - табиғат ресурстарын сақтау және қорғау, энергияны тиімді пайдалану болып отыр.

«Болашақ энергиясы» тақырыбы бұл ресурстарды тиімді түрде пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл жоба таза экологиялық технологиялар мен жаңғыртылған энергетикаға негізделеді. Индустриялық-инновациялық дамуды жеделдету жөніндегі мемлекеттік бағдарламасында айқындалғандай, еліміз 2015-2020 жылдар аралығында ЖІӨ энергия шығынын тиісінше 25 пайыздан 10 пайызға азайтуды көздеп отыр [1]. Осыған орай, «жасыл технологияға» негізделген, жарықты барынша үнемдейтін диодты энергиялық қуат көздері мен құрылыс материалдарын шығаратын өндірістерді дамытуға күш сала бастады. Мысалы, жақында ашылған күн батареяларын өндіретін зауыт та – осы жобаның жүзеге асырыла бастауының нақты дәлелі.

Жаңа технологиялар әлемнің түкпір-түкпірінен келіп көрмеге қойылады. Біз оларды көріп, қалай жұмыс істейтінін, жалпы қағидаларын тамашалауға мүмкіндік аламыз. Осыған байланысты біз өзіміздің технологияларымызды дамыта отырып, инфрақұрылым деңгейін көтереміз. Жаңа қонақүйлер салынып, көптеген жұмыс орындары ашылады, құрылыс өнеркәсібі, көлік, демалыс орындары, әлеуметтік салалар қысқа мерзімде қарқын алып, сауда-саттық ауқымы ұлғаяды. «ЭКСПО көрмесі өтетін 2017 жылға дейін Астанада 12 ірі кәсіпорын ашылады. Олардың ішінде биоэквивалентті дәрілер шығаратын фармацевтік фабрика, аффинаж зауыты, электрондық-оптикалық құрылғылар жасау зауыты, тез әзірленетін тамақ өнімдерінің комбинаты да бар. 2017 жылға қарай «Астана» халықаралық әуежайы жылына 20 мың рейсті қабылдап жөнелте алатын болады. Ал елорда әуежайына келіп-кететін жолаушылар саны 5 млн. адамнан асады»-деп Астана қаласының бұрынғы әкімі Иманғали Тасмағамбетов халық алдында есеп бергенде мәлім етті [2]. Сол тұрғыдан қарастыратын болсақ, «ЭКСПО-2017» Халықаралық көрмесі тек Астана қаласының әсемденуіне ғана емес, еліміздің басқа да өңірлерінің дамуына септігін тигізеді. Себебі келетін туристер ағыны бір қала көлемінде шектеліп қалмайды. Мысалы, еліміздегі туроператорлар мен турагенттердің ұсынатын турпакеттерінде Қорғалжын, Бурабай, Сайрам-Өгем мемлекеттік ұлттық табиғи парктеріне, Ақсу Жабағылы, Сарыағаш және т.б. аймақтарға жолсапар ұсынылады.

Қазақстан Республикасының статистика комитеті ұсынған мәліметтер бойынша 2014 жылғы қаңтар-қыркүйектің қорытындысы бойынша өткен жылғы кезеңмен салыстырғанда шығу және ішкі туризмінің келушілерінің 1,7% және 16,5%-ға өсуі байқалған және сәйкесінше 7 843,6 мың адам және 3 150,5 мың адамды құраған. Келушілерді орналастырумен шұғылданатын объектілердің саны 2 022 бірлікті құрап, ондағы орналастыру орындарының саны 48 925 нөмірге есептеліп, олардың біржолғы сыйымдылығы 109 135 төсек-орын болды. Орналастыру орындары қызметтерінің көлемі (мейрамханалардың қызметтерін қоспағанда) салыстырмалы бағадағы есепті кезеңде өткен жылғы сәйкес кезеңмен салыстырғанда 21,1% - ға өскен [3].

Қазақстан Республикасының статистика комитеті ұсыныған мәліметтер аясында 2008-2013 жылдар аралығындағы туристік келулерге төмендегі сурет бойынша талдау жасауға

болады.

Сурет – 1. 2008-2013 жж. орналастыру орындары қызмет көрсетілген келермендер саны, адам

1-суреттен көріп отырғанымыздай 2010 жылдан бастап еліміздегі туристік келулердің бірқалыпты өсіп отырғанын көруге болады. Туристік келулер бойынша 2009 жылы қаржылық дағдарыстармен байланысты 2009 жылы 2008 жылмен салыстырғанда 10,5% төмендегенін атап өтуге болады. Бірақ, 2013 жылды 2008 жылмен салыстырғанда 28,4% артқан. Демек, елімізде туристік потенциал жоғары деп айтуға болады.

Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасында ЕХРО көрмесі нәтижесінде әлемнің әр түкпірінен келетін туристік келулер туралы мәліметтер келтірілген [4]. Онда 2011 жылы 2 845 832 адам болса (түнеумен келетін ішкі, сол сияқты шетелдік келушілер), 2020 жылы 8,19 млн. туристік келуге дейін көзделіп отыр, яғни жиынтық өсу қарқыны 12,5 %. Осы туралы мәліметтер, Қазақстан Республикасы, Ұлттық Экономика Министрлігі, Статистика комитетінің есептеулері ресми сайтында келтірілген.

Кесте-1: 2011-2014 жж. туристік келулер саны, адам

Жылдар	Туристік келулер саны, адам	Туристік келулердің өсу қарқыны, %
2011	2 845 832	-
2012	3 026 227	106,3
2013	3 307 752	109,3
2014*	4 125 327	124,7

www.stat.gov.kz мәліметтері негізінде авторлармен құрастырылған.

2011- жылда 2014 жылмен салыстырғанда туристік келушілер саны 68,9%-ға артып отыр. Демек, бізде туристік келушілер санын арттыру мүмкіндігі өте жоғары.

«Қазақстандық индустрияны дамыту институты» зерттеуі бойынша, көрмеге келушілер саны шамамен 2 миллион адамды және 3,74 миллион келулерді құрайды. Оның шамамен 87% қазақстандық келушілер және 13% халықаралық қонақтар болады деп есептелінді. Бұл өз кезегінде, еліміздің бай тарихына, табиғатына, салтына, мәдениетіне қызығушылардың көп болатындығын білдіреді. Сол себепті, көрмеге келген туристерге

елдің табиғи және мәдени байлығын дұрыс ұсына білу қажет. Тек заманауи буклеттерді құру және мұражайларда тақырыптық көрмелер ұйымдастыруға ғана емес, Елбасымыз айтқандай ең бастысы шынайы елімізді көрсету, оны Астанада 30–50 шақырым қашықтықта орналасатын этноауылдар көмегімен жасауға болады. Қазақ халқының дәстүрі мен тұрмыс тіршілігін қайта құру арқылы бұл ауылдар Ұлы даланың мәдениетіне көңіл бөліп қана қоймай, сонымен бірге ауылдық жердегі туризмді дамытуда өз септігін тигізіп, туризмнің аяққа тұрып одан әрі дамуына үлес қосатын туризм бизнесіндегі басым бағыттың бірі.

Осы этноауылдардың инфрақұрылымын дамыту арқасында, жол бойындағы сервисті дамытуға жақсы мүмкіндік береді. Егерде туристік маршруттың басым бағыты ретінде белгіленген барлық трассаларды заманауи май құю бекетімен, кафе, қонақүйлер және басқа да қызметтермен жабдыктасак, ол Қазақстанды Еуропалық туристік орталықтарымен бірге бір қатарға тұрғызып қана қоймай, елеулі табыстар да алып келеді.

Көрмені өткізуге дайындық барысында туризм саласы ғана емес, Қазақстанның инвестицияны тарту көлемі ұлғайып, шағын және орта бизнес, өнеркәсіп пен өндіріс ошақтары дамудың жаңа деңгейіне түседі. Экономикалық тиімділігі жөнінде тек болжамдар айтылса да, көрмені өткізген басқа мемлекеттердің тәжірибесін негізге ала отырып қорытынды жасауға болады. Мысалы, 2010 жылы Шанхайда өткен дүниежүзілік көрменің нәтижесінде 12 млрд. доллар пайда әкелінді. Орта бизнес табысы кем дегенде 20 пайызға артқан. EXPO кезінде Шанхай кәсіпорындары түрлі жобаларға 1,2 млрд. доллар көлемінде қаржы тартқан. Сарапшылардың айтуынша, көрме өткізу нәтижесінде Шанхай Пекин Олимпиадасына қарағанда 3 есе артық пайда түсіріпті [5]. EXPO-ны өткізудің жағынан қарастырсақ та, экономикалық тиімді екендігіне көз жеткізе аламыз. Мысалда келтірілген жақсы нәтижелерге біздің еліміз де жетеді деп нық сеніммен айтуға болады.

Қазақстан Республикасы жердің аумағы жағынан да үлкен, халқы жағынан да бейбітшілікте өмір сүретін көштің алды. Алдағы уақытта біздің елімізде EXPO-2017 халықаралық көрмесі өткізілетіні бәрімізге мәлім. Асау аттай аласұрған ағыл-тегіл ой-сезімдер алдымызға келіп, біздің мазамызды алып тұр. Өйткені, EXPO 2017 туралы немесе еліміз жайлы сөз қозғағанда, ерекше бір патриоттық сезім кеудемізде оянып, осы сиқырлы сезім бойымызға сарқылмас күш-жігер нәрін құйып жатқандай. Осы іспеттес халықаралық көмелерге басқа елдердің де қатысуы, олардың өз мәртебелерін дүниежүзіне жария етуі, барша елдер өз мемлекеттерінің жағдайын, мәртебесін сөз жүзінде ғана емес, іс жүзінде дәлелдеуі қуантарлық. Осындай айтулы іс-шараны, көрмені жоғарғы деңгейде өткізу – біздің міндетіміз, парызымыз. Өйткені әлемнің барлық түпкірінде орналасқан мемлекеттерді бір шаңырақ астында жинау, мемлекет арасында бейбітшілікке тамшыдай болса да, өз үлесін қосу мақтаныш. Десе де бұл үлкен жауапкершілікті талап ететін іс. Сол себепті, бұл көрмеге тиынақты түрде, нақты дайындалу қажет. Бұл дайындық әлдеқашан басталып та қойған. Елбасымыз Астанада көптеген жаңа, сәулеті таң қаларлық ғимараттарды салғызуда. Қазір елуден астам ел Астанада көрмені өткізуге жазбаша келісім берсе, қырықтан астам мемлекет ауызша растаған. Бұл жағдайды да біздер жетістік қатарына жатқызуымызға болады.

Қолданылған әдебиет

1. Индустриялық-инновациялық дамуды жеделдету жөніндегі мемлекеттік бағдарламасы, 2010 жыл, 25 ақпан.
2. «ЭКСПО – 2017 ұлттық жобасы», Кенжекей Т., www.bnews.kz
3. Қазақстан Республикасының статистика комитеті www.stat.gov.kz
4. Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы
5. «Елдік мәртебе», Абдуллаев С., Егемен Қазақстан, 2013 жылдың мұрағаты